

Chr. Lerche: Kort om mikrobiologi og serologi ved
Statens Institutt for Folkehelse

Statens Institutt for Folkehelse ble reist ved samarbeid mellom den norske stat og The Rockefeller Foundation som i 1925 donerte 1.085.000 kr. til formålet. Hensikten var å skaffe landet et Public Health Institute som i første rekke skulle arbeide for å bringe epidemiske og smittsomme sykdommer under kontroll. Instituttet, som skulle fortsette og utvikle videre den virksomhet som inntil da var ivaretatt av Medicinalstyrelsens laboratorier, sto ferdig i 1929 og hadde fra starten 5 avdelinger. Omtalen nedenfor er begrenset til den diagnostiske virksomhet ved instituttet.

Sjef for Den bakteriologiske avdeling og Statens Epidemilege var dr. med. Peter M. Holst. Avdelingens oppgave var "å bistå legene, og da først og fremst de offentlige leger, med undersøkelser for å lette diagnosen og avgjøre spørsmålet om smittefare ved de sykdommer som kommer inn under Sundhetslovens § 15 og tuberkulose-loven". I de første år gjaldt omtrent halvparten av alle prøver påvisning av difteribasil-ler, én fjerdepart TB og resten var blodprøver til Widal og Bang, fæces og urin til tyfus og paratyfusundersøkelser, etc.

Peter M. Holst ble i 1934 etterfulgt av dr.med. Martin Tesdal, kjent som salmonellaekspert. Han utvidet undersøkelsesregistret og bragte avdelingen opp på et tidsmessig nivå. Hans verk ble ført videre av dr.med. Sverre Dick Henriksen som var avdelingens sjef fra 1949 til 1955. Han ble etterfulgt av avdelingens nåværende overlege, dr.med. Rolf Saxholm. Avdelingen har, særlig i de siste ti år, vokset sterkt og utførte i 1972 282.353 undersøkelser.

Wassermannavdelingen sto inntil 1937 under ledelse av dr.med. Rudolf Krefting som må tilskrives æren for å ha innført moderne serologisk syfilisdiagnostikk i Norge. Hans arbeid ble ført videre ^{først av dr. Arnoldus S. Blix og fra 1940} av dr. Otto Hartmann som også tok opp blodtypeserologi og utviklet avdelingen til en moderne serodiagnostisk avdeling. I 1969 ble den omdøpt til Immunologisk avdeling.

I 1959 ble SIFF utvidet med et nytt bygg for virologi. Dr.med. Oskar Lahelle ble sjef for Virusavdelingen (senere Virusavdeling A). I samme bygg ble Den animale vaksineavdeling plassert. Dens sjef, dr. Joachim Voss ble i 1963 etterfulgt av dr.med. Arild Harboe og avdelingen skiftet samtidig navn til Virusavdeling B.

Endel diagnostisk virksomhet har også vært drevet ved Serumavdelingen med dr.med. Einar Aaser som sjef etterfulgt av dr. Einar S. Tønnessen i 1956. Avdelingen ble i 1969 omdøpt til Vaksineavdelingen.

STATENS INSTITUTT FOR FOLKEHELSE (SIFF)

opprettet 1929

Direktører: Dr. med. Einar Aaser 1929-56
 " " Chr. Lerche 1957—

Instituttet hadde fra starten 5 avdelinger:

Bakteriologisk avdeling med hovedoppgave: diagnostiske bakteriologiske og serologiske undersøkelser, bakteriologiske vannundersøkelser.

Sjefer:	Dr. med. Peter M. Holst	1929-33
	" " Martin Tesdal	1934-49
	" " Sverre Dick Henriksen	1949-55
	" " Rolf Saxholm	1956—

Kjemisk avdeling med hovedoppgave kjemiske og fysikalske undersøkelser av næringsmidler, vann m.v. - senere begrenset til vannundersøkelser og utvidet til å gjelde områdehygiene. Fra 1969 kalt Sanitær-kjemisk avdeling.

Sjefer:	Dr. P.W.K. Böckman	1929-48
	Dr. techn. Sverre Stene	1949-66
	Sivilingeniør Vilhelm Haffner	1966—

Animal vaksineavdeling med hovedoppgave fremstilling av koppevaksine.

Sjefer:	Dr. F. Lindeman	1929-30
	Dr. Joachim Voss	1931-62

Avdelingen ble i 1963 omdannet til Virusavdeling B (se nedenfor)

Wassermannavdelingen med hovedoppgave serodiagnostikk av syfilis.

Sjefer:	Dr. med. Rudolf Krefting	1929-36
	Dr. Arnoldus S. Blix	1937-40
	Dr. Otto Hartmann	1940-73

Avdelingen ble i 1947 under Hartmann omdannet til Serodiagnostisk avdeling med blodtypeserologi som dominerende oppgave. Avdelingen skiftet i 1969 navn til Immunologisk avdeling.

Serumavdelingen med serum og vaksinefremstilling som hovedoppgaver.

Sjefer: Dr. med. Einar Aaser 1929-56
Dr. Einar S. Tønnessen 1956—

Avdelingen skiftet i 1969 navn til Vaksineavdelingen.

Nyere avdelinger

1943 Substratavdelingen, fra 1969 Kontroll og Produksjonsavdelingen

Sjefer: Ingeniør Nils H. Aune 1943-65
Cand. pharm. Doris Fystro 1966—

1957 Metodologisk avdeling for biokjemi og biofysikk.

Sjef: Dr. med. Chr. Lerche 1957—

1959 Virusavdelingen, fra 1963 Virusavdeling A, med hovedoppgave virologisk diagnostikk, vaksinekontroll, epidemiologi.

Sjef: Professor, dr. med. Oskar Lahelle 1959—

1963 Virusavdeling B med hovedoppgave koppevaksineforsyning, koppeberedskap, influenzadiagnostikk og influenzavaksineproduksjon.

Sjef: Dr. med. Arild R. Harboe 1963—

1963 Dyreavdelingen med oppgave: Eksperimentell forsøksvirksomhet med dyr. Forsyning av forsøksdyr.

Sjef: Dr. med. vet. Stian Erichsen 1963—

1970 Epidemiologisk avdeling

Sjef: Dr. Arve Lystad 1970—

1972 Miljøtoksikologisk avdeling

Sjef: Dr. med. Johannes B. Barstad 1972—

Jud. Kryby

Brevet i Følelsesstudiet

NOEN TREKK FRA UTVIKLINGEN VED STATENS INSTITUTT FOR FOLKEHELSE

Instituttet, som skulle fortsette og utvikle videre den virksomhet som inntil da var ivaretatt av Medicinalstyrelsens laboratorier, ble tatt i bruk i 1929 og hadde fra starten av følgende 5 avdelinger

Den bakteriologiske avdeling

Den kjemiske avdeling

Den animale vaksineavdeling

Wassermannavdelingen

Serumavdelingen.

Sjef for Den bakteriologiske avdeling og Statens Epidemilege var dr. med. Peter M. Holst. Avdelingens oppgave var "å bistå legene og da først og fremst de offentlige leger, med undersøkelser for å lette diagnosen og avgjøre spørsmålet om smittefare ved de sykdommer som kommer inn under Sundhetslovens § 15 og tuberkulose-loven" Alle disse undersøkelsene ble utført gratis. Allerede i første driftsår ble det mottatt ca. 4.000 prøver til undersøkelse. Halvparten var nese-halsprøver til undersøkelse på difteribaciller (11% positive!). En fjerdepart var ekspektoratprøver til undersøkelse på TB (14% positive!). Resten var blodprøver til Widal og Bang, fæces og urinprøver til tyfus og paratyfusundersøkelser, etc.

Peter M. Holst ble i 1934 etterfulgt av dr. med. Martin Tesdal. Prøvetallet var da steget til ca. 10.000 årlig. I hans tid ble moderne undersøkelse av fæces og urin på baciller av tyfus-paratyfus-dysenterigruppene innført. Flere nye reaksjoner ble tatt opp og avdelingen bragt ^{opp} på et tidsmessig nivå. Tesdal nød internasjonalt ry som salmonellaekspert.

Tesdals verk ble ført videre av dr. med. Sverre Dick Henriksen som var avdelingens sjef fra 1949 til 1955. (I en kortere periode, 1946-47, var dr. med. Oskar Lahelle konstituert som sjef mens Tesdal var suspendert).

Dick Henriksen ble etterfulgt av dr. med. Rolf Saxholm. I hans tid har avdelingen vokset sterkt og teller nå (1973) 71 ansatte, herav 7 leger. Tallet på undersøkelser var i 1972 nådd opp i 282.353.

Den kjemiske avdeling hadde først ^{dr.} P.W.K. Böckman som sjef, og utførte kjemiske analyser av næringsmidler og vann. Böckman ble etterfulgt i 1949 av sivilingeniør Sverre Stene. Avdelingen var da gått over til å bli en sanitærkjemisk avdeling med ansvaret for sikkerheten av landets drikkevannsforsyning som hovedoppgave. I 1966 ble sivilingeniør Vilhelm Haffner sjef for avdelingen.

Den animale vaksineavdeling hadde først dr. F. Lindeman som sjef. Han ble i 1931 etterfulgt av dr. Joachim Voss. Da han fratrådte i 1962, ble avdelingens oppgaveområde utvidet til også å gjelde influensadiagnostikk og produksjon av influensavaksine. Samtidig ble produksjonen av koppevaksine nedlagt. Avdelingen ble omdøpt til Virusavdeling B og har hatt dr. med. Arild Harboe som sjef siden 1963.

Wassermannavdelingen sto inntil 1937 under ledelse av dr. med. Rudolf Krefting som må tilskrives æren for å ha innført moderne serologisk syfilisdiagnostikk i Norge. Hans arbeid ble ført først av dr. Arnoldus S. Blix og fra 1940 videre/av dr. Otto Hartmann som også tok opp blodtypeserologi og som har gjort en pionerinnsetning når det gjelder organiseringen av den serologiske og immunhematologiske svangerskapskontroll i landet. Under Hartmann ble avdelingen utviklet til en moderne Serodiagnostisk avdeling. I 1969 ble avdelingen omdøpt til Immunologisk avdeling.

Serumavdelingens sjef var dr. med. Einar Aaser som samtidig var instituttets direktør. Aaser bygget opp et tidsmessig produksjonsapparat for difteri og tetanusserum som det var et stort behov for inntil årene etter siste krig. Aaser tok også tidlig opp produksjonen av vaksiner, samt toksoider mot de nevnte sykdommer og det var den organiserte bruk av disse toksoider som bragte difteri og tetanus under endelig kontroll.

S.
Da Aaser falt for aldersgrensen i 1956 ble dr. Einar Tønnessen ansatt som ny sjef for Serumavdelingen. Da serumproduksjonen etterhvert opphørte ble avdelingen i 1969 omdøpt til Vaksineavdelingen som var et navn i bedre samsvar med dens oppgaver.

Som ny direktör ble i 1957 dr. med. Chr. Lerche ansatt. Han ble samtidig sjef for en ny avdeling, Metodologisk avdeling, som fikk som særlig oppgave å applisere biokjemiske metoder og synsmåter på mikrobiologiske problemstillinger.

Andre nye avdelinger

I 1959 ble Virusavdeling A opprettet i et nytt bygg som var første trinn i en større utbygging av instituttet. Sjef ble dr. med. Oskar Lahelle. Virusavdeling B (den tidligere animale vaksineavdeling) ble også plassert i dette nybygg.

Under krigen var Substratavdelingen opprettet under ledelse av ing. Nils Aune. Avdelingen er senere utvidet sterkt og tillagt nye kontrolloppgaver. I 1966 ble cand. pharm. Doris Fystro ny sjef for avdelingen som i 1969 ble omdøpt til Kontroll- og Produksjonsavdeling.

I 1963 fikk SIFF en ny og moderne dyrestall og forsøksvirksomheten med dyr ble utskilt som egen avdeling - Dyreavdelingen - med dr. med. vet. Stian Erichsen som sjef.

Hovedutbyggingen av instituttet ble slutført i 1969. De eksisterende avdelinger fikk derved bedret sine plass- og arbeidsforhold betraktelig. Det ble samtidig mulig å opprette ytterligere to nye avdelinger: Epidemiologisk avdeling med dr. Arve Lystad som sjef fra 1970, samt Miljøtoksikologisk avdeling med dr. med. Johannes Barstad som sjef fra 1972.

Instituttets administrasjon ble kort etter siste krig skilt ut som egen avdeling under en kontorsjef (cand. jur. Robert Östberg). Han ble etterfulgt i 1960 av cand. jur. Eilif Uberg. I forbindelse med instituttets store utbygging i 60-årene ble avdelingen utvidet betydelig og har siden 1969 hatt underdirektör, siviløkonom Arne Lökken som sjef.

*

Pr. 1/1-1973 er instituttet organisert i 12 avdelingen med til sammen 403 ansatte, hvorav 75 med høyere utdanning.